

Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca
Facultatea de Teologie Romano-Catolică

TEZĂ DE ABILITARE

Rezumat

LOIALITATEA CIVICĂ ȘI CULTUL IMPERIAL
DIN PERSPECTIVA SCRIERILOR NEOTESTAMENTARE

Prof. dr. ZAMFIR EMILIA CORINA

2015

În secolul întâi, viața discipolilor lui Christos în cadrul Imperiului Roman a fost influențată în mod decisiv de ordinea socială și politică a provinciilor, și de viața religioasă a polisului / coloniei. Prezenta disertație urmărește modul în care creștinii s-au raportat la puterea politică și la aspectele politice și religioase ale cultului imperial, în lumina scrierilor neotestamentare, dar și prin prisma reevaluării cultului imperial în lucrările istoriografice. Abordarea temei este interdisciplinară, exegetică și istorică.

În prima parte a tezei analizez semnificația religioasă și politică a cultului imperial, poziția împăratului în raport cu lumea divină și umană, și pietatea (*eusebeia*) ca expresie a reverenței religioase și a loialității politice și discursul salutar asociat cultului imperial. Legătura dintre salvarea cetății și a imperiului, și loialitatea supușilor, manifestată prin participarea la riturile cultului imperial a constituit o provocare la adresa discipolilor lui Christos, care s-au confruntat cu imperativul fidelității față credința lor, dar și cu acela de a fi cetățeni loiali ai societății. De aceea, în partea a doua a disertației urmăresc tipurile de răspunsuri date de comunitățile timpurii la această provocare.

Cultul imperial a fost un cult al loialității și integrării politice, dar separarea politicii și religiei în acest context este artificială. Cultul a materializat ordinea lumii, stabilitatea cosmosului, în care împăratul a avut un rol central. Participanții au manifestat pietate față de suveran, care deținea o putere fără precedent, comparabilă cu cea a zeilor. Împăratul a fost divin în primul rând datorită puterii sale incomensurabile, dar el a fost și binefăcătorul, salvatorul și ocrotitorul imperiului, care a asigurat ordinea în imperiu, similar zeilor în cadrul cosmosului.

Împăratul ocupă o poziție intermediară și un rol mediator între zei și locuitorii imperiului. El este zeu și salvatorul imperiului, care aduce pace, stabilitate și bunăstare (*sōtēria / salus*), dar își poate îndeplini acest rol dacă locuitorii imperiului se roagă zeilor pentru salvarea lui. De aceea cetățenii au avut datoria de a se ruga pentru salvarea sa. Rugăciunile și făgăduințele (*vota*) oferite cu ocazia celebrărilor publice pentru securitatea *împăratului și* salvarea Statului erau expresii ale pietății și loialității.

Discipolii lui Christos au trăit în acest context politic, religios și cultural. Ei s-au confruntat cu imperativul de a fi cetățeni respectabili și loiali, care respectă valorile etice tradiționale, autoritățile romane și locale și cultele publice. Această atitudine exemplară este desemnată prin noțiunea de *eusebeia*, - o sinteză a unor valori ca pietatea, integritatea, respectul față de părinți, față de ordinea politică și socială, bazată pe convingerea că lumea și societatea umană este guvernată de o ordine de origine divină, pe care individul trebuie să o respecte în relațiile sale – în familie, față de autorități și față de zei.

Diversele comunități s-au raportat în mod diferit la puterea romană și la autoritățile civile, respectiv la cultul imperial. În principiu se pot distinge două tipuri de răspunsuri creștine la provocările vieții civice și religioase. Unul este cel al loialității față de autorități, inspirată de convingerea că statul este instrumentul și garantul legalității, o poziție exprimată de apostolul Paul în Epistola către Romani, și într-o altă manieră, de Faptele Apostolilor.

În Epistola către Romani apostolul Paul îndeamnă creștinii romani să se supună autorităților. Respectul față de autorități și îndeplinirea obligațiilor civice este o datorie de conștiință. Obligațiile față de stat includ plata impozitelor și taxelor. Problema cultului imperial nu este discutată explicit, dar trebuie remarcată afirmația conform căreia autoritățile sunt investite cu putere de către Dumnezeu, iar supușilor li se cere să demonstreze reverență și respect față de acestea. Prin urmare pare improbabil ca apostolul să fi respins radical respectul față de împărat manifestat de contemporani.

Epistolele pastorale se remarcă prin respectul față de cei cu status superior și supunerea față de autoritățile civice și politice. Loialitatea civică este o expresie a respectabilității sociale și al pietății. Titus 3,1 se înscrie pe linia exortației din Romani. Credința creștină nu este incompatibilă cu recunoașterea ordinii politice. Pareneza se integrează în reflexia teologică despre mântuirea universală și este asociată cu ideea de salvare universală și aceea a unei vieți în *eusebeia* și respectabilitate socială. 1 Timotei 2 cere creștinilor să ofere rugăciuni publice pentru toți oamenii și pentru autoritățile civile, inclusiv pentru împărat. Supunerea față de autorități le poate asigura creștinilor o viață pașnică și liniștită, în pietate și demnitate. Această atitudine corespunde voinței mântuitoare universale a lui Dumnezeu. Rugăciunea pentru suverani are pe de o parte precedente iudaice (Ezdra, Philo, Josephus). Pe de altă parte, adoptă limbajul și practica asociată cu cultul imperial, aceea a rugăciunilor pentru autorități în spiritul ideologiei salutare ce leagă pacea și bunăstarea publică de rugăciunile și făgăduințele oferite pentru împărat.

Un alt timp de răspuns constă în izolarea de o societate percepută ca idolatră și ostilă, și demonizarea puterii imperiale, atitudine exprimată în Apocalipsă. Autorul are o atitudine complet diferită față de Roma și de elita politică din Asia Mică. Roma este o putere demonică, întruparea domniei Satanei de la care primește puterea și autoritatea sa nemărginită. Roma își exercită influența politică și religioasă prin intermediul autorităților din Asia Mică, care promovează în mod inacceptabil cultul imperial. Acceptarea stăpânirii romane și venerarea Romei nu este altceva decât adorarea Balaurului / Satanei. Dumnezeu va pune capăt stăpânirii demonice. Creștinii nu se pot asocia sub nici o formă acestei societăți și practicilor sale, fiind convinși că această putere lumească și demonică va fi judecată și distrusă de Dumnezeu. Autorul construiește o viziune utopică asupra lumii. Creștinii trebuie să reziste presiunii puterii politice, și să trăiască conștienți de faptul că în ultimă instanță sunt cetățeni ai unui alt oraș, al Ierusalimului ceresc.

Este dificil de știut în ce măsură diversele comunități au aplicat ideea de integrare socială sau au respins această cerință. Foarte probabil, un număr de creștini au continuat să conviețuiască cu concetățenii lor și cu membrii familiei lor care nu au îmbrățișat creștinismul, și au continuat să participe în viața socială, culturală și religioasă a polisului. Prin urmare discursul prescriptiv-exclusivist nu este în mod necesar un indicator al realității cotidiene.